

внутрішнього і зовнішніх ринків продукції сільськогосподарського походження, нестача матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення та функціонування служби маркетингу на підприємстві.

Література:

1. Андрушко М.І. Маркетинг агропродовольчого ринку: методика, теорія практика / А.М. Андрушко – Львів: ЛДАУ, 2000. – 229 с.
2. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації: [Монографія] / О.О. Єранкін. — К.: КНЕУ, 2009. — С. 156-168.
3. Саблук П.Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — 188 с.
4. Соловійов І.О. Агромаркетинг: системна методологія, реалізація концепції: [Монографія] / І.О. Соловійов. — Херсон: Олди-плюс, 2008. — 344 с.
5. Писаренко В.В. Маркетинг овочевої продукції (методичні та практичні аспекти): [Монографія] / В.В.Писаренко. — Полтава: ФОП Говоров С.В., 2008. — 304 с.

УДК 336:336.27:634

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Севрюкова С.М., аспірант

Херсонський державний аграрний університет

У статті розглянуто стан та тенденції розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств агропромислового виробництва та зроблено аналіз чинників, що гальмують його розвиток. Запропоновано напрями удосконалення системи фінансово-кредитного забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки.

In the article the status and trends of the development of the financial and credit support horticulture agricultural production and analysing the factors that impede its development. Suggested areas of improvement of the system of financial-credit provision of entrepreneurial activity in the agrarian sector of the economy.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем аграрного сектору вітчизняної економіки є створення ефективної фінансово-кредитної системи. Для того щоб забезпечити безперервність відтворювального процесу і розвитку аграріїв важливе значення відіграє запровадження прогресивних механізмів кредитування.

В зв'язку з вступом України до Світової організації торгівлі (СОТ) та зменшенням обсягів бюджетного фінансування на підтримку аграріїв, питання пошуку нових ринкових механізмів щодо кредитування сільськогосподарських підприємств є актуальними на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансово-кредитного забезпечення та вдосконалення кредитних відносин агропромислового виробництва досліджують О. Є. Гудзь [5], М. Я. Дем'яненко [6], В. О. Паламарчук, Т. Т. Ковальчук, С. М. Колотуха [7], М. Й. Малік, О.О. Олійник [8], П. Т. Саблук [9], та ін. У сучасних умовах господарювання кредит визнається дієвим стимулом розвитку сільського господарства, його структурних одиниць, що спонукає до підвищення ефективності сільськогос-

подарського виробництва. Тому кредитній політиці приділяється значна увага у кожній країні з ринковою економікою.

Постановка завдання. Метою статті є подальше дослідження тенденцій і умов кредитування сільського господарства та виявлення шляхів підвищення ефективності фінансово-кредитного забезпечення агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденція останніх років така, що після вступу України в СОТ й взяття на себе певних зобов'язань, державна політика підтримки направлена на ефективність бюджетних програм допомоги, а не на збільшення фінансування аграрного сектору економіки. Тому агропромислове виробництво має бути фінансово незалежним і самодостатнім у формуванні ресурсного потенціалу, що впливатиме на результативність діяльності.

У зв'язку з обмеженістю бюджетного фінансування сільського господарства банківське кредитування стає одним із основних джерел фінансування поточних та інвестиційних проектів агропідприємств. Аграрії використовують різні кредитні інструменти з метою покриття потреб виробництва у фінансових ресурсах. Серед них найбільшого поширення набули банківське кредитування, спрямоване переважно на покриття поточних господарських потреб, та фінансовий лізинг, що забезпечує оновлення матеріально-технічної бази аграріїв [6].

Однією з причин низької прибутковості сільськогосподарських підприємств галузі садівництва (рівень рентабельності в 2010 р. становив 14,9%) є недостатність коштів, які б перебували в обігу та спрямовувались на купівлю засобів захисту рослин, добрив, пального та придбання нової техніки, адже існуюча вже зношена та застаріла. Значна потреба в обігових засобах перетворюють кредит в основне джерело поповнення фінансових ресурсів.

Аграріям галузі садівництва важко отримати доступ до кредитних ресурсів внаслідок наступних причин: недостатнє розуміння кредитних ризиків; сезонністю виробництва; залежністю від природно-кліматичних умов, що знижує гарантованість позик; порівняно малими розмірами підприємств, що робить їх менш конкурентоспроможними на ринку довготермінових кредитів; коротка кредитна історія позичальників; відсутність досвіду; відсутність кваліфікованих фахівців з оцінки сільськогосподарського майна; високі процентні ставки; непрозорість ринку, тощо [9].

Досить високим залишається рівень застави при кредитуванні, величина якої в комерційних банках в 3–5 разів перевищує суму позики. Значний знос основних фондів перешкоджає їх використанню як застави. Тому як застава для підприємств галузі садівництва виступає майбутній урожай, але його вартість оцінюється нижче за рівень ринкових цін.

Сучасний стан розвитку страхування сільськогосподарської продукції не відповідає своєму основному завданню – управляти ризиками в аграрному секторі для забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва та сталого розвитку аграрного сектора економіки. В сільському господарстві страхується близько 3% ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей

показник досягає 70 – 80 % [5].

Результати дослідження діяльності страхових компаній України свідчать, що лідируючі позиції на ринку агрострахування займає «Українська аграрно-страхова компанії». В 2011 році спостерігається зростання довіри страхувальників, що зумовлено, в першу чергу, своєчасним виконанням Компанією своїх зобов'язань перед клієнтами та впровадженням унікальних методик андеррайтингу у страхуванні сільськогосподарських ризиків.

Основну частку в формуванні страхового портфелю «Української аграрно-страхової компанії» займають страхування сільськогосподарських культур (68 %), фінансові ризики (21 %) та страхування добровільної відповідальності (10%) [4].

Галузь садівництва знаходиться під впливом природних умов, тому характеризується нестійкістю і високим ступенем ризику. Застосування прогресивних технологій сільськогосподарського виробництва до певної міри може обмежити ці ризики, але погодні умови вимагають обов'язкового страхування. Проте аграрії в сучасних умовах не прагнуть займатися цими проблемами, що обмежує їхній доступ до банківського кредитування. У зв'язку з цим, страхування ризиків втрати урожаю – найважливіша умова розвитку системи кредитування сільськогосподарських підприємств галузі садівництва.

Нагадаємо: після розвалу СРСР кредитування сільського господарства практикували, зокрема, банки «Україна», «Аваль», «ПриватБанк» та інші. Проте практика не була успішною. Причиною невдалої кредитної співпраці аграріїв та банкірів більшість експертів називали відсутність ефективного господарювання на землі. Банки постраждали, передусім, від того, що кредитували сільгоспвиробника, не забезпеченого землею, зі старою технікою, яка дісталася у спадок від Союзу. Тепер ситуація змінилася. Банки бачать іншого позичальника – сучасного аграрія з хорошим технічним забезпеченням.

Сучасний етап розвитку кредитних відносин комерційних банків з аграрним сектором економіки характеризується позитивними тенденціями. Вони виявляються у збільшенні обсягів, зниженні вартості кредитів, подовженні строків користування кредитними коштами та підвищенні їх доступності для сільськогосподарських товаровиробників [7].

Але в Україні із великої кількості банків, що отримали ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій і жодного спеціалізованого аграрного банку, в якому частка кредитів для сільського господарства у структурі кредитного портфеля становила б понад 50 %.

На сьогодні основними «гравцями» на ринку кредитування аграріїв виступають АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Банк «Київська Русь», ПАТ «VAB Банк», ПАТ «Креді Агріколь Банк», ПАТ «Державний ощадний банк України» [2]. Але повноцінній співпраці не сприяє відсутність вільного ринку земель сільгосппризначення.

Тому, для ефективного фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору вітчизняної економіки, необхідно створити національну фінансово-кредитну установу (фінансовий кооператив), взявши за зразок Фермерську кредитну систему США. Це повинна бути організація, яка б виступала голо-

вним кредитором сільського господарства України, співпрацювала з комерційними банками для інвестування фінансових ресурсів в сільське господарство країни і була гарантом повернення кредитів. Створення такої організації може сприяти поліпшенню кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, зниженню відсоткових ставок комерційних банків, а також обмеженню необхідності зростання бюджетного фінансування системи пільгового кредитування.

Також, окрім вищезазначених першочергових заходів з метою зростання ефективності кредитних операцій агропромислового виробництва доцільно запровадити механізм селективного пільгового кредитування підприємств не за критерієм «масштабу» виробництва (коли пріоритет у наданні кредиту надається великим господарствам, які у більшості випадків не відчують гострої потреби у них), а за «ефективністю» використання ресурсів (коли найбільшу потребу у пільгових позиках мають малі та середні господарства, які вже застосовують інтенсивні та енергозберігаючі технології, мають раціонально побудовані організаційну та управлінську структури, використовують ефективний менеджмент). Крім того, відсоткові знижки аргументовано слід надавати тим підприємствам, які науково обґрунтували і довели у бізнес-плані вигідність власних інвестиційних проектів, але на початковій стадії їх реалізації не володіють необхідною сумою фінансових ресурсів і належним об'єктом застави [9].

Станом на кінець листопада 2011 року протягом року майже 2,5 тис. агропідприємств залучали кредити за відсотковою ставкою 9,5-25 % річних.

Щодо пільгового кредитування, то у 2011 році тільки 807 агропідприємств змогли залучити кредити на таких умовах (всього зареєстрованих в 2011 р. більше 56 тис. сільськогосподарських підприємств). До речі, протягом останніх років пільгове кредитування мало різні варіанти - від бартерних розрахунків до різноманітних програм зниження відсоткової ставки за кредитом. Разом з тим, такі заходи залишались неефективними для малих та середніх сільгосппідприємств. Чого не скажеш про потужних агровиробників, які володіють і капіталом, і заставою для укладання кредитного договору [2].

Станом на кінець січня 2011 р. у структурі кредитування сільськогосподарських підприємств переважали середньострокові кредити (від 1 до 5 років) – 51 %. Довгострокові кредити (більше 5 років) становили лише 10%, і 39 % – кредити на строк до 1 року [1].

Взяття кредиту на короткостроковий період не дає очікуваного результату, а довгострокове кредитування неохоче практикують банки, зрештою неврожай, або небажаний вплив несприятливих погодніх умов на сільськогосподарську продукцію, недосконалість технологій, які використовуються позичальником призведе до неможливості погашення кредиту.

За підрахунками фахівців, загальна потреба в коштах в аграрному секторі економіки у 2011 році на найближчі 4-5 років становитиме близько 180 млрд. грн. Одночасно основні засоби виробництва вимагають капіталовкладень для оновлення на суму 250 млрд. грн. на такий же період. Крім того, для забезпе-

чення нормальної роботи в галузі рослинництва – 57 млрд. грн. на рік [2].

На підтримку агропромислового комплексу у 2012 році уряд спрямував 39,9 млрд. грн, що на 3,9 млрд. грн. або на 10,8% більше плану 2011 року, та на 11,9 млрд. грн. або на 42,5 % більше факту 2010 року.

Найбільш ефективною формою державної підтримки аграріїв вважається здешевлення відсоткової ставки за залученими кредитними ресурсами. В проекті державного бюджету 2012 року з даною метою виділено 820 млн. грн.

Для формування ринку землі, утвердження земель сільськогосподарського призначення як основи іпотечного кредитування, в 2012 році спрямовано 566,9 млн. грн. Проектом закону «Про ринок земель» передбачено створення спеціалізованої державної установи, яка розпоряджатиметься землями сільськогосподарського призначення державної власності. Така установа буде свого роду розпорядником та основним гравцем на ринку землі. Викупуватиме землю у громадян, розпоряджатиметься резервними землями, буде продавати їх, здавати в оренду. Передбачена можливість іпотеки землі, як основної застави для отримання кредиту.

Видатки бюджету на підтримку садівництва, виноградарства та хмелярства в поточному році виділено в сумі 1 млрд. 075 млн. грн., що на 60 % більше ніж у 2011 році, а прямі видатки бюджету на підтримку інтенсивних форм виробництва у рослинництві плануються в сумі 120 млн. грн., з яких: 50 млн. грн. - відшкодування вартості будівництва теплиць, 70 млн. грн. - компенсація вартості електроенергії, використаної для поливу на зрошуваних землях [3].

Для покращення фінансово-кредитного забезпечення підприємств галузі садівництва Міністерство аграрної політики і продовольства України повинно розробити принципово нову систему кредитування. Особливу увагу необхідно звернути на фінансово-економічний розвиток сільської громади, зокрема, з урахуванням можливості застави земельних ділянок. Система кредитування під іпотеку землі дасть змогу залучити додаткові інвестиції у вітчизняне агропромислове виробництво.

Висновки. Потрібно розробити спеціальну програму державної підтримки або державного субсидування страхування, що будуть стимулювати агробізнесові формування до участі у страхуванні та зменшити для них вартість такого страхування. Необхідно запровадити такі механізми, які б дали змогу розділити ризики, що виникають при кредитуванні між банками та страховими компаніями.

Найбільш ефективним кроком у фінансовому забезпеченні аграрних підприємств є створення кредитних спілок та кооперативів, які повинні відігравати важливу роль у мікрокредитуванні аграрного сектору, через розширення доступності до кредитних ресурсів, (мається на увазі іпотека землі), пільгове кредитування, а також ефективного використання і своєчасного повернення кредитів. Це є одним з оптимальних шляхів вирішення проблеми кредитного забезпечення підприємництва в аграрному секторі економіки.

Література:

1. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2012: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Матеріали сайту Міністерства аграрної політики та продовольства-Кредитування під заставу землі забезпечить додаткові інвестиції в АПК [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/news/?pg=12026>.
3. Матеріали сайту Agronews Державна підтримка галузі АПК у 2012 році буде спрямована на фермерські господарства та одноосібників [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://agronews.in.ua/node/3829>.
4. Матеріали сайту Ліга страхових організацій України «Українська аграрно-страхова компанія» підвела підсумки своєї діяльності за 2011 рік [Електронний ресурс] Режим доступу <http://uainsur.com/news/30013/>
5. Гудзь О. Є. Сучасний вимір банківського кредитування суб'єктів аграрної сфери в умовах кризових деформацій економічного простору / О. Є. Гудзь // Економіка та держава. – 2009. – № 11. – С. 22–24.
6. Дем'яненко М.Я. Організаційно-економічний механізм кредитування аграрних підприємств / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. - 2008. - № 3. - С. 25-31.
7. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Борецько // Економіка АПК. - 2009. - № 1. - С. 89-96.
8. Олійник О.О. Довгострокове банківське кредитування сільськогосподарських підприємств України: стан та перспективи розвитку / О.О. Олійник // Науковий вісник НАУ. 2010.
9. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення доходності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19–37.

УДК 658.147:378.147

ПРАВОВА САМОПРОСВІТА ТА САМОМЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сердюк О.І., к.е.н., доцент, Осташова В.О., к.ю.н.

Полтавська державна аграрна академія,

Тернова Т. І., к.т.н., доцент

Херсонський національний технічний університет

У статті обґрунтовується необхідність правової самопросвіти та самовиховання суб'єктів корпоративного управління як важливих факторів його розвитку. Аналізується стан дотримання норм у сфері корпоративного управління та наводяться джерела інформації для правового самовдосконалення.

In the article the necessity of the legal self-education of subjects of corporate management is grounded as important factors of his development. The state of observance of norms is analysed in area of corporate management and information generators over are brought for legal self-perfection.

Постановка проблеми. Корпоративна реформа, пов'язана з прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства», зачіпає інтереси чверті населення країни. Вона стосується як різних рівнів менеджерів корпорацій, так і громадян України – власників акцій, учасників товариств з обмеженою від-